Rozpory Millovy etiky

Jiří Vaněk*

V době, kdy jsme si měli možnost připomenout 200 let od narození významného pozitivistického filozofa, logika, etika a ekonoma Johna Stuarta Milla (1806–1873), vyvstává otázka, jestli taková připomínka je jen daň jistým uznávaným historickým, nebo dokonce antikvárním hodnotám, anebo zda má šanci přispět k zvážení určitých souvislostí, jež mohou být i dnes užitečné. Máme za to, že se tu otevírá druhá z naznačených alternativ.

Mill byl předním představitelem klasického pozitivismu, filozofie vědy, zdůrazňující v poznání rozhodující úlohu faktů a souvislostí mezi nimi. Podle tohoto názoru spekulace odtržené z faktografické základny jsou neplodné a nepatří do vědecké práce. V obměnách a tematických posunech (při zkoumání zdrojů faktologického vědění v lidské smyslovosti nebo logické analýzy vědeckého jazyka, převoditelného na faktuální výpovědi) se pozitivistické hledisko prosazovalo i v průběhu 20. století, než je zasáhla kritika Ch. Poppera a postpozitivistické historické školy.

Millův význam je však výrazný také na poli etických úvah, kde zastával pozici tzv. utilitarismu, jenž za kritérium správného jednání pokládá užitečnost a snahu o dosažení blaženosti. Byla to jedna z vlivných linií moderní hospodářské a politické etiky. Podle tohoto zřetele žádné jednání není mravně správné nebo neoprávněné samo o sobě, nezávisle na důsledcích, jež z něho plynou.

Na první pohled se zdá, že je v tomto základním nároku obsažena hned dvojí výhoda, vyplývající z jeho *posuzování činu podle konkrétních životních okolností*: 1. *není tu předem soubor normativních vymezení dobra*, jenž je i podle některých novějších koncepcí tzv. situační etiky považován za abstraktní schéma, nevyhovující žité realitě (kupř. pojetí jednoho odvětví moderního protestantismu, tzv. dialektické theologie).¹ 2. *utilitarismus se svým kritériem zároven zařazuje do linie etiky činu*, jež se utvářela vedle linie etiky úmyslu. Nejznámější představitel tohoto druhého konceptu Immanuel Kant zdůrazňoval, že charakter člověka posoudíme podle jeho úmyslů, přičemž je vždy nutno počítat s okolnostmi, jež nezávisle na lidské vůli a dobré záměry mohou zhatit. To je sice pravda, leč tento postoj může být snadno zneužit k alibismu. Jsou přece i z dnešní doby známy případy, kdy se kupř. v televizní rozpravě hájí někteří přední exponenti naší ekonomiky, že kdyby byli věděl, k čemu zavedená opatření povedou, nebylo by došlo ke značným škodám. Stejný základ mají i četné chvatné novelizace sotva přijatých zákonů v parlamentu. Profesionál, teoretik i praktik, se i při vědomí, že vždy bude něco nedohlédnutelného zbývat, musí snažit v míře co nejvyšší domýšlet následky svých činů. To je tedy velice závažná složka utilitaristické inspirace, upozorňující na etiku odpovědnosti, jež má obzvláštní společenský význam zejména ve sféře profesní morálky.

Jako motiv posuzování může tudíž být takové stanovisko příhodné, ale jako celkový přístup skrývá v sobě neduh v relativismu, jenž je protikladem deontologické etiky, která prohlašuje, že určité jednání může být samo o sobě už podle své povahy mravně pozitivní nebo negativní (např. vražda, krádež, znásilnění, obtěžování apod.).²

* Doc. PhDr. Jiří Vaněk, Csc.; Katedra filosofie, Vysoká škola ekonomická v Praze.

1 Blíže o tom viz kupř. Vaněk, J.: *Principy obecné, ekonomické a informační etiky*. Praha, 2006, kap. 7.

2 Viz o tom Anzenbacher, A.: *Úvod do etiky*. Praha, 1994, s. 32–38.

Již ve výchozích formulacích Millova utilitarismu však vyvstávají problémy a rozpory. Otázky vyvolává hned vyznačení základního cíle: „Přesvědčení, že základem morálky je Prospěšnost (Utility) nebo Princip Největšího Štěstí, znamená, že činy jsou správné a přiměřené, směřují-li k podpoře štěstí a špatné, způsobují-li od něj odvrát. Štěstím je míněna libost (pleasure) a nepřítomnost bolesti, neštěstím pak bolest a nedostatek libosti.“³

Užitečnost v obvyklém praktickém smyslu (nějaké věci či jednání) je tu podřazena příjemnosti, potěšení, libosti, již takový dosažený užitek člověku přináší. A v tom také spočívá lidské štěstí. To je ovšem jen jedno z jeho možných pojetí. W. Tatarkiewicz v jedné z nejserióznějších analýz⁴ tohoto pojmu dokládá, že existují přinejmenším čtyři základní pojmy štěstí: 1. příznivý osud („mít štěstí“), 2. pocit nejintenzivnější radosti, 3. vlastnictví nejvyšších hodnot dostupných člověku, nebo alespoň pozitivní životní bilance, tj. převaha dobrého nad zlým v životě a 4. spokojenost s životem (jež může nastat při značné skromnosti i za okolností, jež nelze ztotožnit s předchozími třemi případy). Zjistěte dochází k prolínání uvedených typů pojetí štěstí a tak i v rámci utilitarismu vyvstává otázka, které z nich lze z jeho hlediska akceptovat a ke kterému by měl nejbliže.

Prvý z uvedených významů je sám o sobě mimo etickou kvalifikaci, z hlediska etiky záleží na tom, jak se ve svém příhodném stavu člověk zachová (zda ještě pak bere ohled na druhé atd.). Druhý význam, pocit nejintenzivnější radosti, vlastně představuje vystupňování utilitarismem deklarované libosti. Je povýtce zřetelem kvantitativním. To odpovídá původnímu utilitaristickému názoru, jak jej sdílel Millův předchůdce Jeremy Bentham. Kritérium se tak přesune na pole subjektivního zážitku, pokud nebudou upřesněny další podmínky. V současné době se to týká i člověka, jenž si libuje, že se po požití drogy velmi dlouhý čas smál, aniž věděl proč. Takovými zážitky ostatně vybavil i Aldous Huxley obyvatele nové společnosti ve své proslulé antiutopii Brave New World (česky Konec civilizace). Lidskou bytost, jež se nechce dát redukovat na bezduchou klaviaturu bezdůvodně příjemných pocitů, nemůže uspokojit pouhá rostoucí kvantita libosti, záleží ještě na jejím důvodu a obsahu, tedy na kvalitě.

Dostáváme se tím k prvnímu rozporu: rozhoduje kvantum užitku nebo kvalita nějaké přednostní hodnoty? Mill si toho byl vědom, proto prohlašuje, že ve svém stanovisku navazuje na tradici helénistického epikureismu: „Abychom učinili morální měřítko této teorie jasnějšími musíme říci mnohem více, zejména co obsahují ideje bolesti a libosti a do jaké míry to zůstává otevřenou otázkou. Taková doplňující vysvětlení však neovlivní teorii života, na níž je tato teorie morálky založena – totiž že libost a osvobození od bolesti jsou jedinými cíli, které si máme přát; a že všechny žádoucí věci (jež jsou v utilitaristickém konceptu stejně početné jako v kterémkoli jiném) jsou kýžené buď pro libost, již samy obsahují, nebo jako prostředek k jejímu vyvolání a k zamezení bolesti.

Ovšem, takováto teorie života vzbudí v mnoha myslích, a to i u těch, které se vyznačují nejuctyhodnějším cítěním a nejctihodnějšími úmysly, vžitou nechuť. Domněnku, že život nemá (jak to vyjadřují) vyšší cíl než libost a že v něm není žádný lepší a ušlechtlejší předmět pro tužby a úsilí, označují za nízkou a hrubou, za nauku hodnou pouze pro prasata (swine), k nimž byli Epikurovi stoupenci v dřívějších dobách opovržlivě přirovnávání; soudobým zastáncům tohoto učení se dostává příležitostně stejně zdvořilých přirovnání ze strany jejich německých, francouzských a anglických odpůrců.“⁵ Mill naopak byl znám svým výrokem, že neuspokojený člověk je lepší, než uspokojené prase. Argumentace, jíž

3 Mill, J. St.: Utilitarianism, in: Bayles, Michael D. – Henley, Kenneth (ed.): *Right Conduct (Theories and Applications)*. 2. ed., Random House, New York, 1989, p. 108.

4 Tatarkiewicz, W., *O štěstí*. Bratislava, 1973, s. 23–34.

5 Mill, J. St.: cit. vyd. s. 108–109.

užívá, je rozestřena mezi zásadním poukazem k tomu, že člověk jako bytost s principiálně vyššími kvalitami má těmto kvalitám dostát, a zdůvodňováním ryze prakticky účelovým, totiž že při hlubším uvážení vyjde najevo, jak se duševní hodnoty ve srovnání s pouze smyslovými přece jen jaksi vyplatí:

„Jsouce takto napadáni, epikurejci vždy odpovídali, že to nejsou oni, ale jejich žalobci, kteří jsou reprezentanty lidské přirozenosti v jejím degenerovaném způsobu, neboť se domnívají, že lidské bytosti nejsou schopny přijímat libost v jiné, než v její svinské podobě. Kdyby byla tato domněnka pravdivá, obvinění by nemohlo být popíráno; neboť jsou-li zdroje libosti stejné u lidských bytostí i u prasat, pravidlo života, které je dobré pro jedny z nich, je dost dobré i pro druhé. Přirovnání epikurejského života k životu zvířat je pocitováno jako degradace, protože to, co představuje zvířecí libost, neuspokojuje koncepci štěstí lidských bytostí. Lidské bytosti mají schopnosti vznešenější než je zvířecí apetit a když si je uvědomíme, nepovažujeme za štěstí něco, co obsahuje pouze jejich uspokojení. Vskutku se nedomnívám, že by epikureismus byl nějak chybný, vyvodíme-li jeho důsledky z utilitárního principu. Jestliže to uděláme s dostatečnou důsledností, nalezneme zde mnoho stoických, jakož i křesťanských prvků. Není zde však nic známého o epikurejské teorii života, jež nepřipisuje radosti z intelektu, citu, představivosti a morálního citění mnohem větší hodnotu než pouhému smyslovému potěšení. Připouštím, že filozofové, kteří jsou zastánci utilitarismu, dávají obecně přednost duševní libosti před tělesnou, především pro její větší vytrvalost, spolehlivost, nenákladnost atd....“⁶

Když Mill k podpoře kvality slasti odkazuje i na tradici stoicismu, zřejmě má na mysli zásadu sebevlády a zdrženlivosti. V poukazu ke křesťanským prvkům mohl zvažovat i hodnotu obětavosti, ba dokonce sebeobětování. To sice s ohledem na prosazovaný princip slasti zní paradoxně, ale je tomu tak proto, že následná vyvození dospívají *k dalšímu rozporu: mezi individuálním zážitkem potěšení a úhrnným společenským užtkem, požadovaným jako hlavní cíl.*

Kvalitativní přístup se projevuje zásadním odlišením různých úrovní libosti ve smyslu pozitivních zážitků vůbec. Preferenci vyšších hodnot před nižšími dotvrzuje Mill poukazem na odlišnost pojmů „štěstí“ (happiness) a „spokojenost“ (content): „Bytost s nižší úrovní požitku má nepochybně nejlepší naději, že najde plné uspokojení; bytost obdařená vyššími schopnostmi bude mít stále pocit, že veškeré štěstí, jež může očekávat od světa, jenž je už tak uspořádán, je nedokonalé. Jsou-li však tyto nedokonalosti aspoň trochu únosné, může se naučit s nimi žít a nebude závidět těm, kteří si těchto nedokonalostí nejsou vědomi jenom proto, že si vůbec neuvědomují a nepocítují ty hodnoty, jež jsou s nimi spojeny. Je lépe být nespokojeným člověkem než spokojeným prasetem; lepší je být nespokojeným Sókratem než spokojeným bláznem. A jsou-li prase a blázen jiného názoru, je tomu tak proto, že znají jen jednu stránku tohoto problému. Ti druzí znají obě stránky.“⁷

Důraz na *kvantitu* takto žádoucí libosti v utilitarismu spočíval pak mj. v tvrzení, že záleží na její *intenzitě, trvání* apod. Kvantitativní zřetel potom vede od individuálního požitku (slasti, libosti, štěstí) *k sociálně etickým závěrům: nejdůležitější není nejvyšší štěstí jednotlivce, nýbrž „největší množství společně dosahovaného štěstí“:*

„Pro toto [utilitární] měřítko není nejdůležitější vlastní nejvyšší štěstí jednjícího člověka, ale největší množství společně dosahovaného štěstí, a jestliže někdy pochybujeme, zda člověk ušlechtilého charakteru je vždy šťastný pro svou ušlechtilost, pak nemůže být pochyb o tom, že dělá jiné lidi šťastnými a že svět obecně z toho nesmírně těží. Utilitarismus by proto mohl dosáhnout svého cíle pouze obecnou kultivací ušlechtilosti

6 Mill, J. St.: cit. vyd.. s. 109.

7 Mill, J. St.: cit. vyd.. s. 110–111.

charakteru, dokonce i kdyby každé individuum mělo jen prospěch z ušlechtilosti jiných a jeho vlastní štěstí by bylo ryze odvozeno z tohoto prospěchu.“⁸

Takto paradoxně doktrína požadující kvalitní štěstí pro každého dospívá k závěru, že především jde o celkovou sumu lidského štěstí na světě, i když mnozí šťastní nebudou a jen svým dílem přispějí ke štěstí druhých. Překvapivě se *přesunem ke kvantitativnímu hledisku* v tomto bodě dostává do koncepce štěstí a libosti jako kritéria (cíle) správného jednání i *etický motiv oběti, obětování se druhým*.

Tak by ostatně mohl vypadat podle utilitarismu třetí Tatarkiewiczem uváděný druh štěstí, totiž vlastnictví nejvyšších hodnot: snaha učinit co nejvíce lidí co nejšťastnějšími. Přitom by mohl tento přístup být osobnostně spojen i se čtvrtým uvedeným druhem, se spokojeností s vlastním uskrovněním, s osobní nenáročností.

Zbývá však ještě stanovit, které konkrétní hodnoty, o něž máme usilovat, to mají být. Utilitaristé jsou si ovšem vědomi, že kromě celkové preference duševního blaha je třeba ještě podrobněji *rozlišit různé druhy libosti*: „Je zcela srovnatelné s principem prospěšnosti, že některé *druhy* libosti rozpoznáváme jako vytouženější a hodnotnější než jiné. Bylo by absurdní, kdybychom při posuzování všech ostatních věcí uvažovali jak o jejich kvalitě, tak i o kvantitě, kdežto ocenění libosti by bylo domněle závislé jen na kvantitě samotné.

Otázíte-li se mne nyní, co míním odlišnými kvalitami libosti, nebo co činí jednu libost hodnotnější než jinou pouze jako libý prožitek, tedy když neuvažujeme o jejím množství, existuje jenom jediná možná odpověď. Ze dvou libostí je žádoucnější ta, jíž dávají přednost všichni nebo téměř všichni, kteří obě zakusili, a to bez ohledu na jakékoliv pocity morálních závazků preferovat některou z nich. Jestliže jednu ze dvou libostí ti, kteří jsou s oběma zcela obeznámeni, upřednostní, dokonce i když budou vědět, že její dosažení je spojeno s větší námahou a nepohodou, a nezrekli by se jí ani kvůli množství jiných libostí, jsme oprávněni v popisu preference libosti tvrdit, že jde o převládnutí kvality nad kvantitou při jejich srovnání.“⁹

Zde je vyslovena jedna *zásadní koncepce lidských hodnotových preferencí*. Mill jako pozitivista ovšem při svém výkladu utilitarismu obráží i ideály novověké vědy, pro niž je, počínaje Galileo Galileem na rozhraní 16. a 17. století, směrodatné to, co lze změřit. Na rozdíl od rozhodujícího zřetele ke kvalitativní stránce světa, jenž byl charakteristický pro starověký a středověký typ vědění, novověk se vyznačuje přednostním zjišťováním kvantitativních vztahů. Je proto tím přirozenější, že Mill bere v úvahu kvantitu libosti. Zároveň však před ním vystupuje problém jejího vztahu ke kvalitě prožitku. A shledává, že kvalitativní stránka libosti je dána subjektivní preferenční stupnicí. Odtud vede cesta k tvrzení, že *uspokojení našich potřeb se zakládá na subjektivních preferencích*.

Toto stanovisko bylo rozvinuto zejména jednou výraznou linií moderní ekonomické vědy, jejíž základy položila Rakouská škola mezního užitku. Posléze v této tradici byl učiněn americkým ekonomem Gary Stanley Beckerem (nar. 1930, Nobelova cena za ekonomii r. 1996) závažný pokus o určitou kvantifikaci široké škály lidských preferencí (nejen ekonomických, ale i šířeji sociálních a kulturních).¹⁰

Takto se v proměnách vždy doplňuje, respektive kříží *kvantitativistické a kvalitativistické hledisko na volbu hodnot*: při dílčím posuzování problémů střídavě se přednostně uplatňuje pokaždé jedno z obou hledisek.

8 Tamtéž, s. 112.

9 Mill, J. St.: cit. vyd., s. 109–110.

10 Viz Becker, G. S.: *Teorie preferencí*. Praha, 1997.

Úhrnem lze říci: Když už Bentham prohlašoval za cíl maximální štěstí co největšího počtu lidí, zaváděl čistě kvantitativní hledisko, zatímco Mill vyzvedl do popředí dvojí kvalitativní zřetel: 1. obnovil epikurejskou preferenci duševních libostí a duchovních hodnot před tělesnými, smyslovými a 2. formuloval hledisko subjektivní preference hodnot, v němž je patrna síla kvality (jež při upřednostnění převyší množství jiných libostí), třebaže se tu uplatňuje i kvantita v podobě intenzity dané libosti.

Nicméně převažující kvantitativně kumulativní způsob hodnocení v utilitarismu se projeví také kupř. při výpočtu sociálního produktu jako sumy vyrobeného zboží a služeb v národním hospodářství. Sociální produkt vypočítaný v cenách se potom jeví jako přesně kvantifikovaná suma užitku. Následně lze určit průměrný užitek jako sociální produkt na hlavu. Podle toho jsou mravně dobrá všechna opatření, jež stupňují růst hospodářství a zvyšují sumu takto pojatého užitku.¹¹

Utilitaristická etika se tím přenáší z původního egoistického východiska (člověk sleduje svůj prospěch, usiluje o svou libost) k altruistickému závěru, zdůrazňujícímu blaho druhých lidí a jeho význam pro každého.

Tenhle přechod je vskutku nejzávažnějším přínosem utilitaristické etiky. Vyšla z toho, že libost je nejzákladnějším motivem lidského jednání a dochází ke zjištění, že tento motiv lze uplatnit pro lidské soužití *jen tehdy, bude-li se kultivovat spolu s ušlechtilým tříbením celého charakteru. Sebevovznesení a pomoc druhým* tu pak jdou ruku v ruce. *Individuální etika* se takto přeměňuje v *etiku sociální*, již nejde už jen o jednání jednotlivce z hlediska jeho samého a s ohledem na druhého jedince, nýbrž o to, jak přispět k obecnému blahu společnosti. V utilitaristické podobě sociální etiky je jistě obzvláště důležité to, že původně vychází od individua, z reality jeho života (potřeba libosti) a tvrdí, že člověk může a má rozvinutím sebe sama (svých potřeb, schopností, aktivit) přispět k rozvoji a blahu sociálního celku, v němž žije.

V proklamovaném požadavku „*obecné kultivace ušlechtilosti charakteru*“ se znovu z jiné strany vynořuje *nezbytnost vypěstování osobnostních kvalit*, jak to shodně zdůrazňují i mnozí jiní etičtí myslitelé.

Nicméně zůstává problém vztahu mezi normativním nárokem utilitaristické teorie (práce pro obecné blaho) a jeho předpoklady (volba „té dobré“ libosti) dosti otevřený. Např. T. G. Masaryk ve svých *Ideálech humanitních* zpochybňuje tvrzení, že člověk hledá jenom slast, a dále pak popírá že „když každý se má dobře, že se má také dobře celek“.¹² Aby tomu tak bylo, musí mít podle něj člověk „vrozeno aspoň trochu nezištné lásky k bližnímu“, s níž prý utilitarismus nepočítá. A posléze k Masarykovým závažnějším námitkám náleží také konstatování, že i sledování vlastního prospěchu je velkým problémem: „Kdyby každý tak snadno věděl, jak se stát šťastným, nebylo by tolik samozaviněného neštěstí“.¹⁴

V utilitarismu došlo k rozštěpení na dva základní směry: 1. *utilitarismus jednání* (act utilitarianism), podle něhož jsou mravně posuzovány jednotlivé činy z hlediska jejich následků; 2. *utilitarismus pravidel* (rule utilitarianism), spočívající ve stanovisku, že oprávněnost určitého jednání je hodnocena na základě dobrých nebo špatných následků pravidla, podle něhož by toto jednání mělo být každým vykonáno za obdobných okolností. Trvalé respektování zavedených poctivých pravidel (fair play) patří k zásadám hospodářské etiky: zjišťuje se, že taková pravidla pomáhají užitek maximalizovat. Mají příznivý vliv na sumu sociálního užitku, ev. na průměrný užitek.

11 Viz o tom Anzenbacher, A.: cit. d.

12 Masaryk, T. Ge: *Ideály humanitní*. Praha, 1968, s. 35.

13 Tamtéž.

14 Tamtéž, s. 36.

V souvislosti s hlavními východisky utilitarismu na jedné straně a jeho etickými požadavky na straně druhé se tedy vynořuje dosti základní otázka: do jaké míry lze vůbec předem konkrétně vymezit obsah obecného blaha jako kompasu pro individuální aktivity čerpající své podněty z potřeby libosti? Jedním z těch, kteří na otázku odpovídali, byl i August von Hayek. Poukázal k tomu, že nelze předvídat výsledky jednotlivých činů tak, aby z nich bylo možno vyvodit pravidla. Pravidla jsou podle něj naopak důsledkem neznalosti konkrétních důsledků našich činů a vznikají v průběhu lidské činnosti, posléze udržovány tradicemi.¹⁵

Shrňme: Shledali jsme, že utilitarismus v etice je poznamenán rozporů na několika úrovních:

1. mezi kvantitativním a kvalitativním hlediskem, přesněji kvantem užítku a kvalitou přednostní hodnoty;
2. mezi individuálním zážitkem potěšení a úhrnným společenským užtkem požadovaným jako hlavní cíl (neboť cílové požitky nelze souhrnně vyjádřit), což lze formulovat i jako rozpor;
3. mezi dvěma deklarovanými kvantitami: individuálního požitku a neurčitelného požitku obecného;
4. mezi kvantitou individuálního požitku a kvalitativním zřetelem obětí;
5. i mezi požadavkem sledovat prioritně duchovní kvality a empiricky stanovovanou subjektivní preferencí hodnot (dodejme: už pouhou aplikací smyslu Gaussovy křivky nelze předpokládat převahu volby duchovních požitků).

Ke zvážení se nabízí také jistý kruh, do kterého se utilitaristická nabídka řešení etických problémů uzavírá: morálně jsme s to podle tohoto návodu jednat, až když jsme předem na něj připraveni onou proklamovanou předběžnou kultivací. Mám-li si předem zajistit výsledek, ke kterému se má teprve dospět, jsou už další návody tohoto druhu zbytečné.

Milova koncepce utilitarismu je poznamenána pozitivistickým empirismem. A jako taková je v oblasti etiky důležitým poučením o mezích použitelnosti empirické metody. Je však rovněž významným příspěvkem k vyznačení problémů vznikajících při stanovení a sčítání užitků. Navzdory zmíněným rozporům inspiruje, jak jsme se pokusili ukázat, i k současnému promýšlení závažných společenských otázek.

Literatura

- [1] ANZENBACHER, A.: *Úvod do etiky*. Praha : 1994.
- [2] BECKER, G. S.: *Teorie preferencí*. Praha : 1997.
- [3] HAYEK, F. A.: *Právo, zákonodárství a svoboda*. Praha : 1991.
- [4] MASARYK, T. Ge.: *Ideály humanitní*. Praha : 1968.
- [5] MILL, J. St.: Utilitarianism. In Bayles, Michael D. – Henley, Kenneth (ed.): *Right Conduct (Theories and Applications)*, 2. ed., Random House, New York : 1989.
- [6] TATARKIEWICZ, W.: *O štěstí*. Bratislava : 1973.
- [7] VANĚK, J.: *Principy obecné, ekonomické a informační etiky*. Praha : 2006.

15 Viz blíže Hayek, F. A.: *Právo, zákonodárství a svoboda*. Praha, 1991, zvl. sv. 2 a 3. Podrobněji o tom viz též Vaněk, J.: cit. d., kap. 5.

Rozpory Millovy etiky

Jiří Vaněk

Abstrakt

Stat' zvažuje rozpory v teorii etického utilitarismu, a to v té podobě, jak ji klasicky zformuloval J. S. Mill. Shledává rozpor mezi kvantitativistickým a kvalitativistickým zřetelem při posuzování užitku i mezi individuálním nárokem na požitky a společenským požadavkem dosahovat pokud možno maximálního štěstí co možná největšího počtu lidí, mezi možnostmi vůbec určit takovou sumu blaha u individua a u lidského množství, mezi subjektivní preferencí hodnot a kvalitou požadované blaženosti. Cílem je přispět k vyznačení problémů vznikajících při stanovení a sčítání užitků.

Klíčová slova: Utilitarismus; J. S. Mill; užitek; kvalita a kvantita štěstí; sociální kvantifikace užitku; subjektivní preference hodnot.

Contradictions in Mill's Ethics

Abstract

The essay is the contribution to analysis of the determination and addition of the utility. There are shown the contradictions between quantitative and qualitative thinking about the problems of utility for the individual and for multitude people in society. In this interpretation risen also the contradictions between subjective preference of value and quality of the happiness.

Key words: Utilitarianism; J. S. Mill; utility; quantity and quality of happiness; social quantification of utility; subjective preference of value.

JEL classification: G30